

ILGTERMIŅA REDZĒJUMS PAR VALSTS UN NOZARU ATTĪSTĪBU: KO VARAM MĀCĪTIES NO VĒSTURES?

Gatis Krūmiņš, Dr.hist.

Vidzemes Augstskolas vadošais pētnieks

2024. gada 24. septembrī

VIDZEMES
AUGSTSKOLA

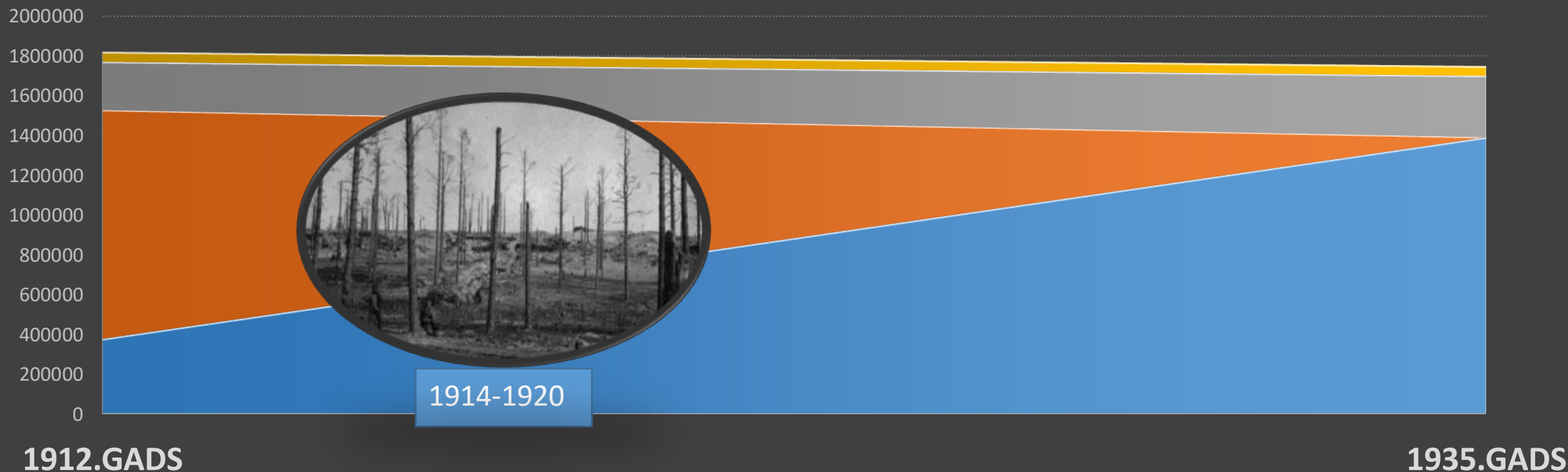
KLIMATA NEITRALITĀTES
LĒMUMU MODEĻI DARBĪBĀ

Sešas tēzes

- Meža nozare - ar ko ir darīšana?
- Dažas ilgtermiņa attīstības tendences
- Vai valsts attīstības pamats var būt bioekonomika?
- Domas skaidrība plānošanā (toreiz un tagad)
- Pozitīvai atkāpei
- Individā līmeņa recepte

Meža īpašnieku kompozīcijas maiņa pēc 1920. gada Latvijas agrārās reformas (1912 – 1935)

- Pašvaldības
- Privātie (t.sk. juridiskas personas)
- Lielsaimniecības (muižas Krievijas impērijā un kopsaimniecības PSRS)
- Valsts

Agrārās reformas likums

(Satversmes sapulces pieņemts 1920. gada 16. septembrī:

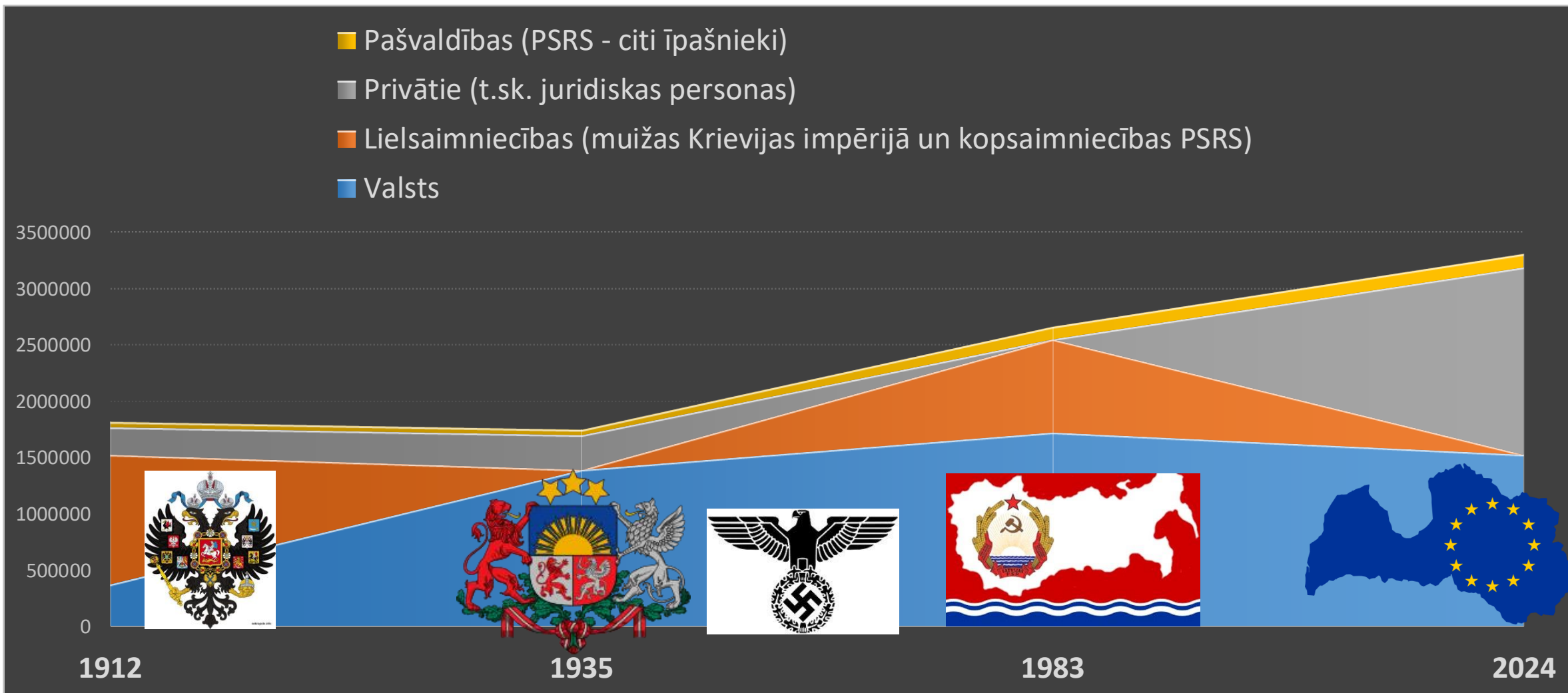
Jaunu saimniecību ierīkošanai un pastāvošo sīksaimniecību paplašināšanai, kā arī dažādu saimniecisku uzņēmumu, sociālu labierīcību un kulturelu vajadzību apmierināšanai, pilsētu un miestu paplašināšanai nodibina valsts zemes fondu

Agrārās reformas īstenotāji un veidotāji, diemžēl, nav tomēr skaidri un atklāti visus savus motīvus deklarējuši. Tāds noklusēts, bet tai pašā laikā, šķiet, ļoti iespaidīgs motīvs ir bijis tā laika valsts vadītāju tieksme izmantot agrāro reformu, lai vispirmā kārtā valsts pati vairotu savus īpašumus, t.i. iedzīvotos socializācijas ceļā. Uz to norāda jau tas fakts vien, ka 52,43% no visa ar agrāro reformu radītā valsts zemes fonda vēl 1937. gada 1. janvārī valsts bija paturējusi pati sev. Lielākā daļa no šīs platības (40,5% no valsts zemes fonda) bija meži.

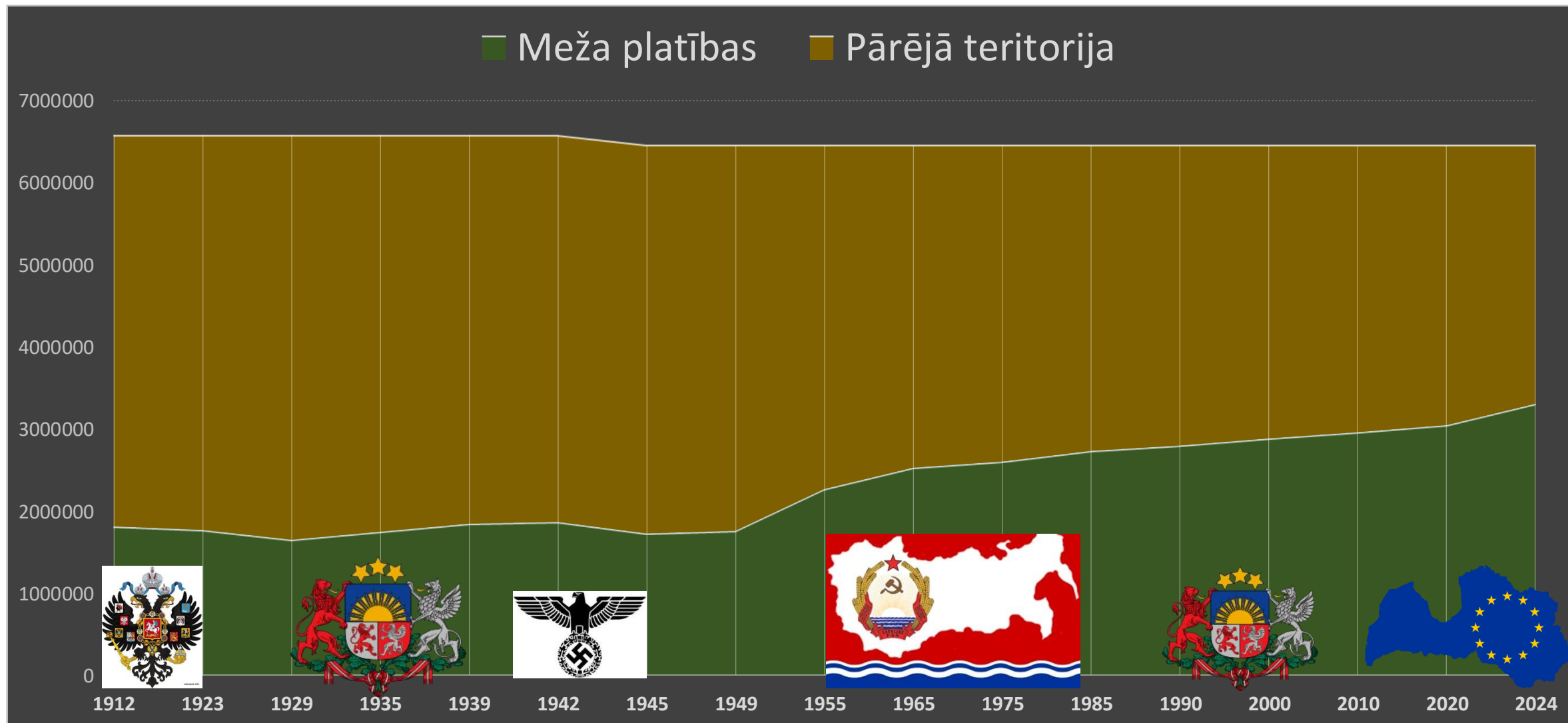
(Arnolds Aizsilnieks, 1968., 240.lpp.)

Meža īpašnieku kompozīcijas maiņa (1912 – 2024)

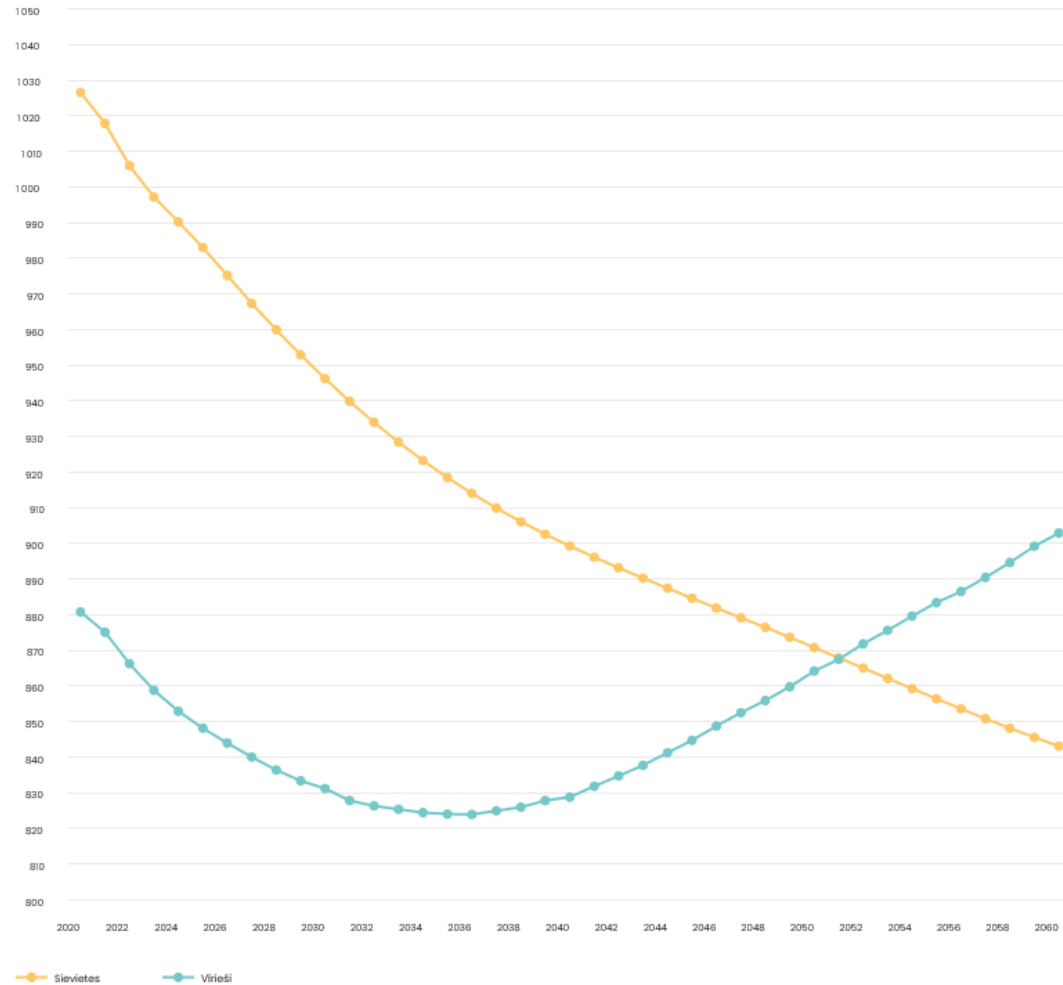

Dažas ilgtermiņa attīstības tendences

Meža platību īpatsvars Latvijas kopējā teritorijā (1912-2024)

Iedzīvotāju skaits pēc
dzimuma, tūkstoši

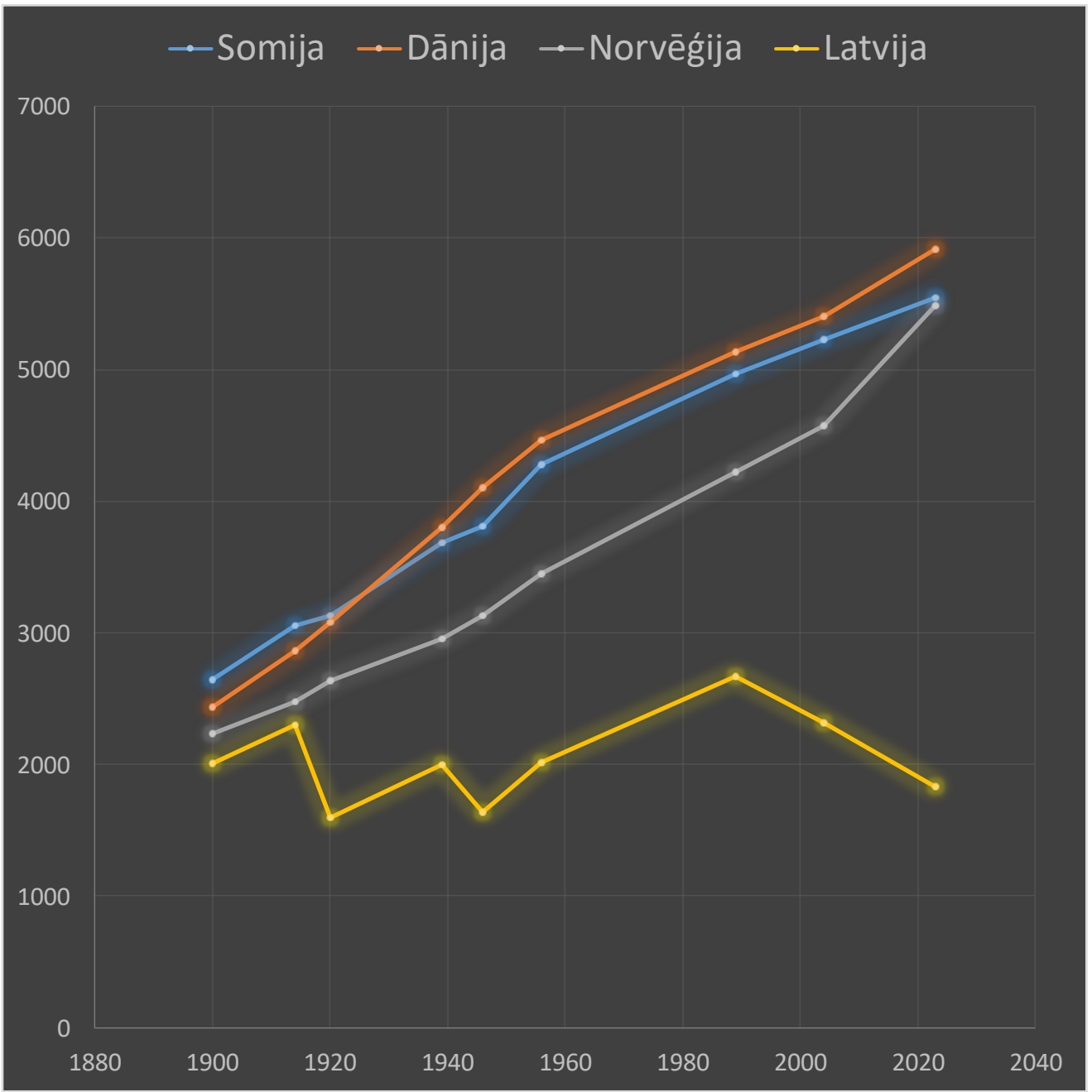
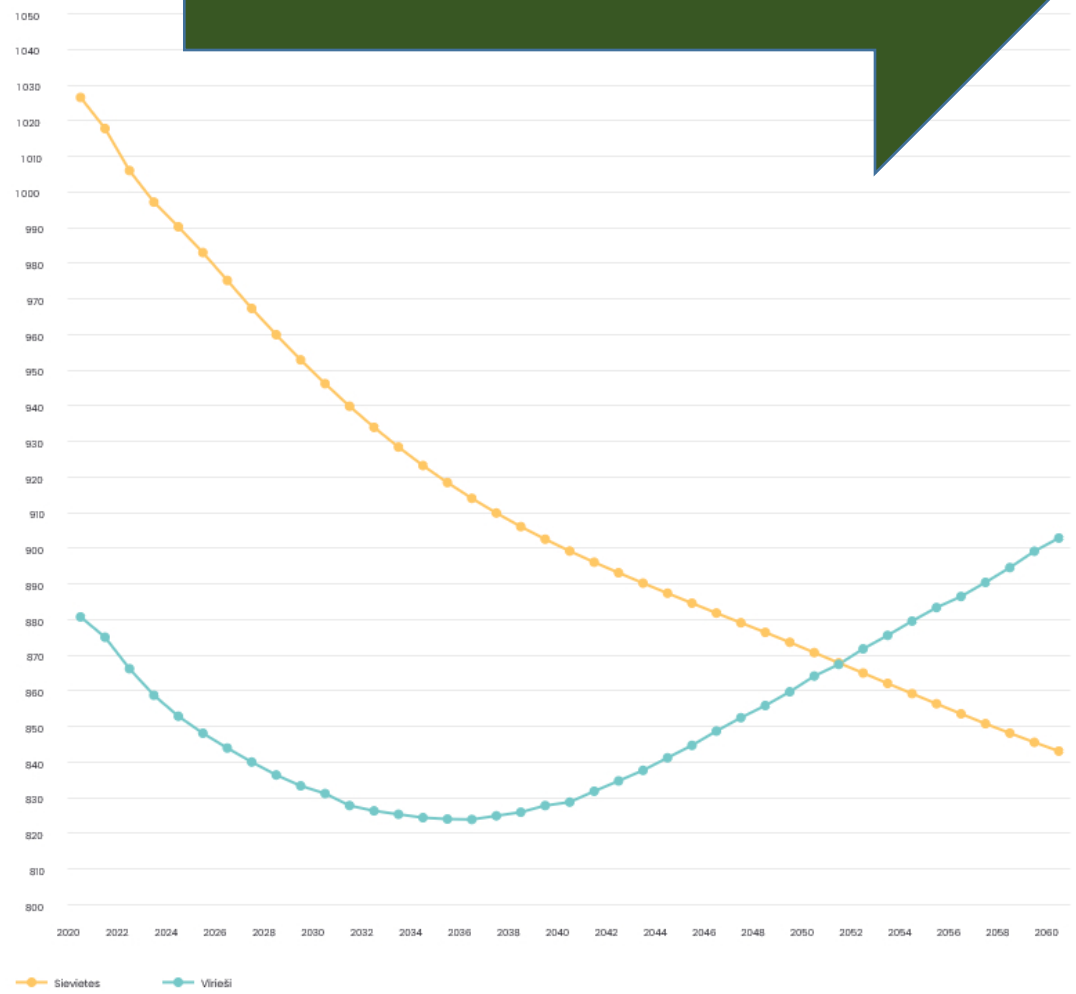

Demogrāfijas prognozes līdz 2060. gadam (Ekonomikas ministrija)

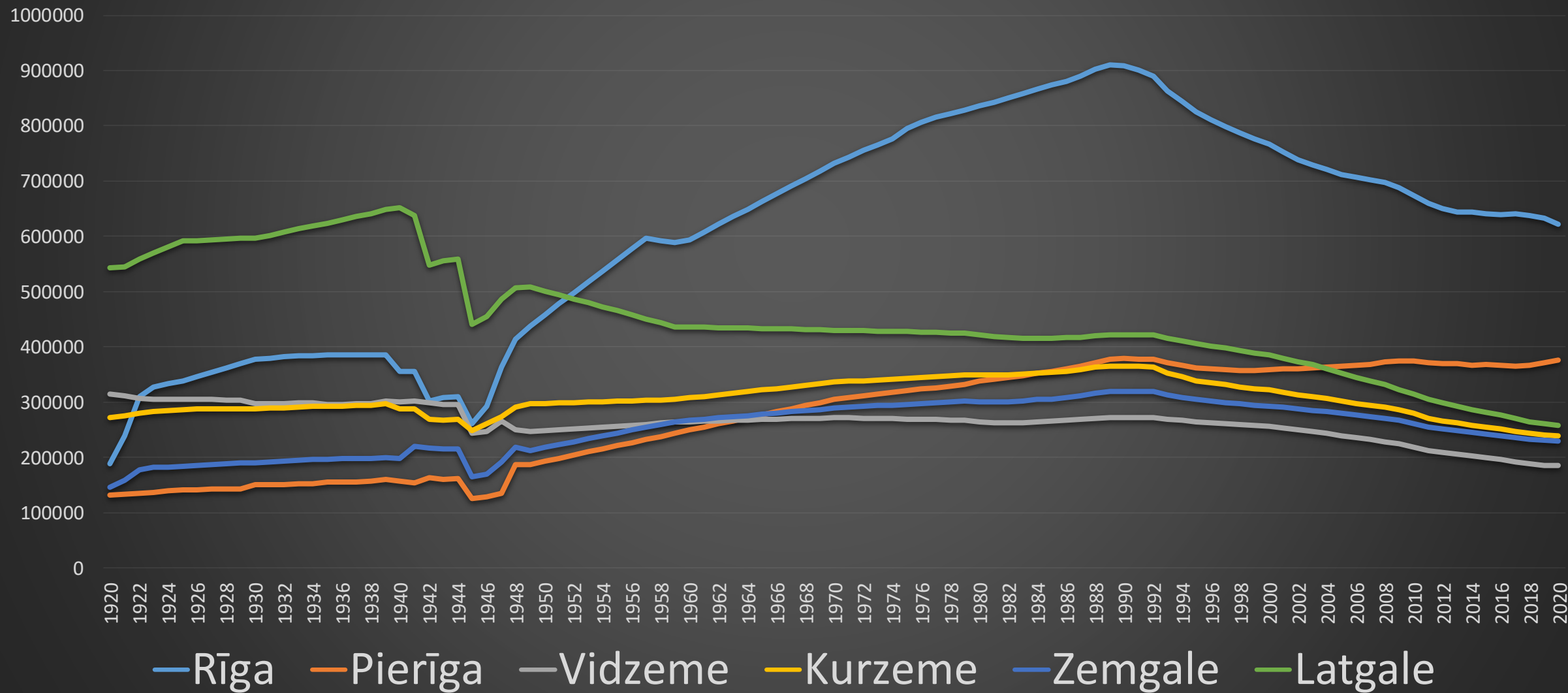
<https://prognozes.em.gov.lv/lv/demografijas-prognozes>

Iedzīvotāju skaits pēc
dzimuma, tūkstoši

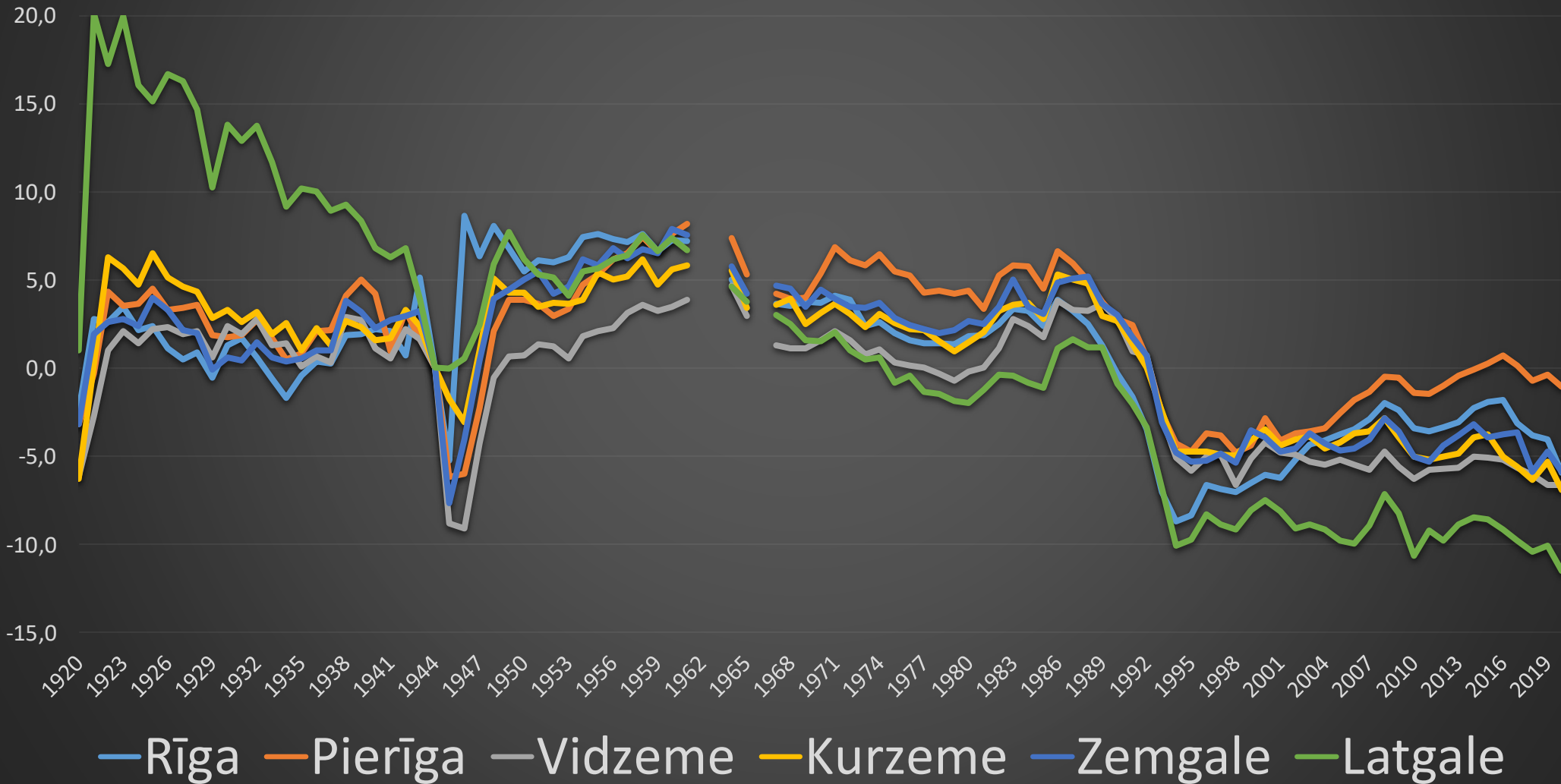
Baltijas jūras reģiona valstu iedzīvotāju
skaits (1900 – 2022)

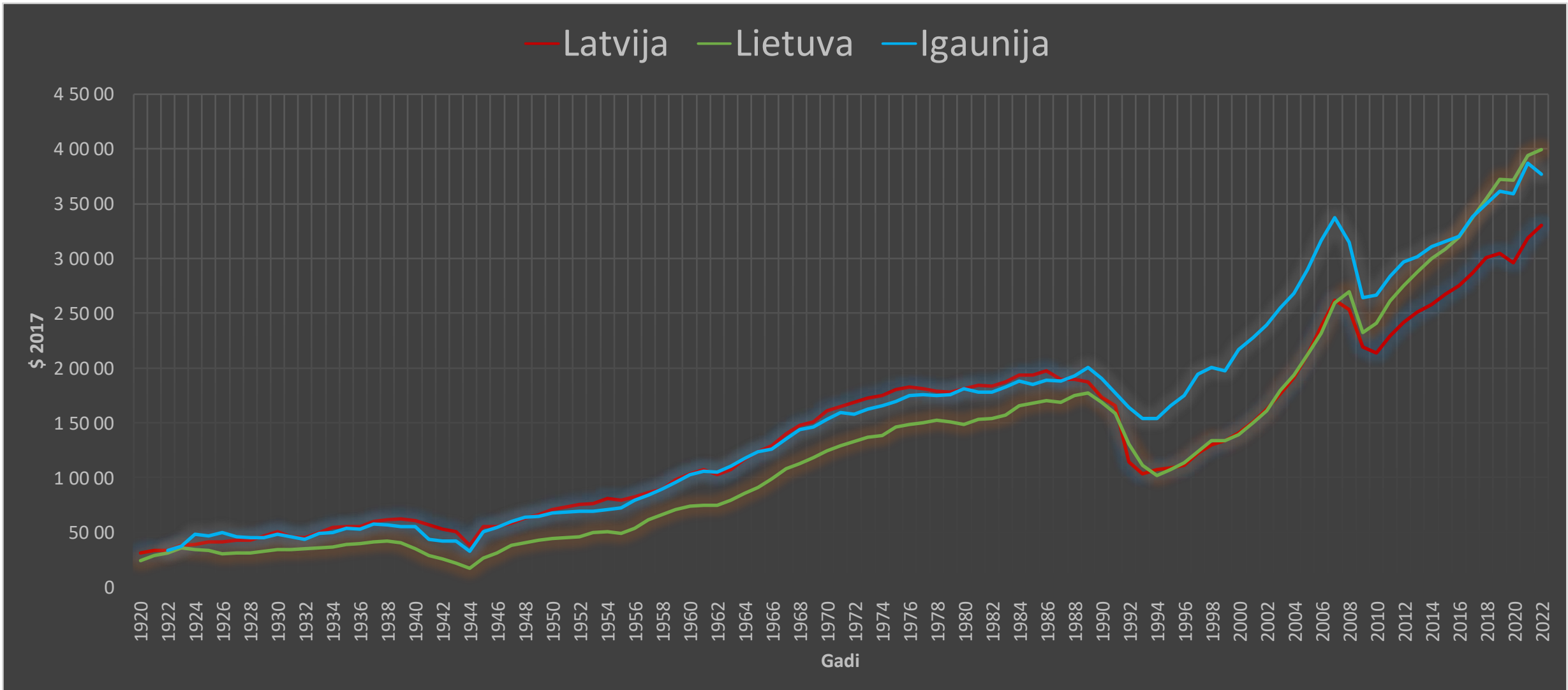
Iedzīvotāju skaita dinamika Latvijas NUTS3/plānošanas reģionos (1920-2020)

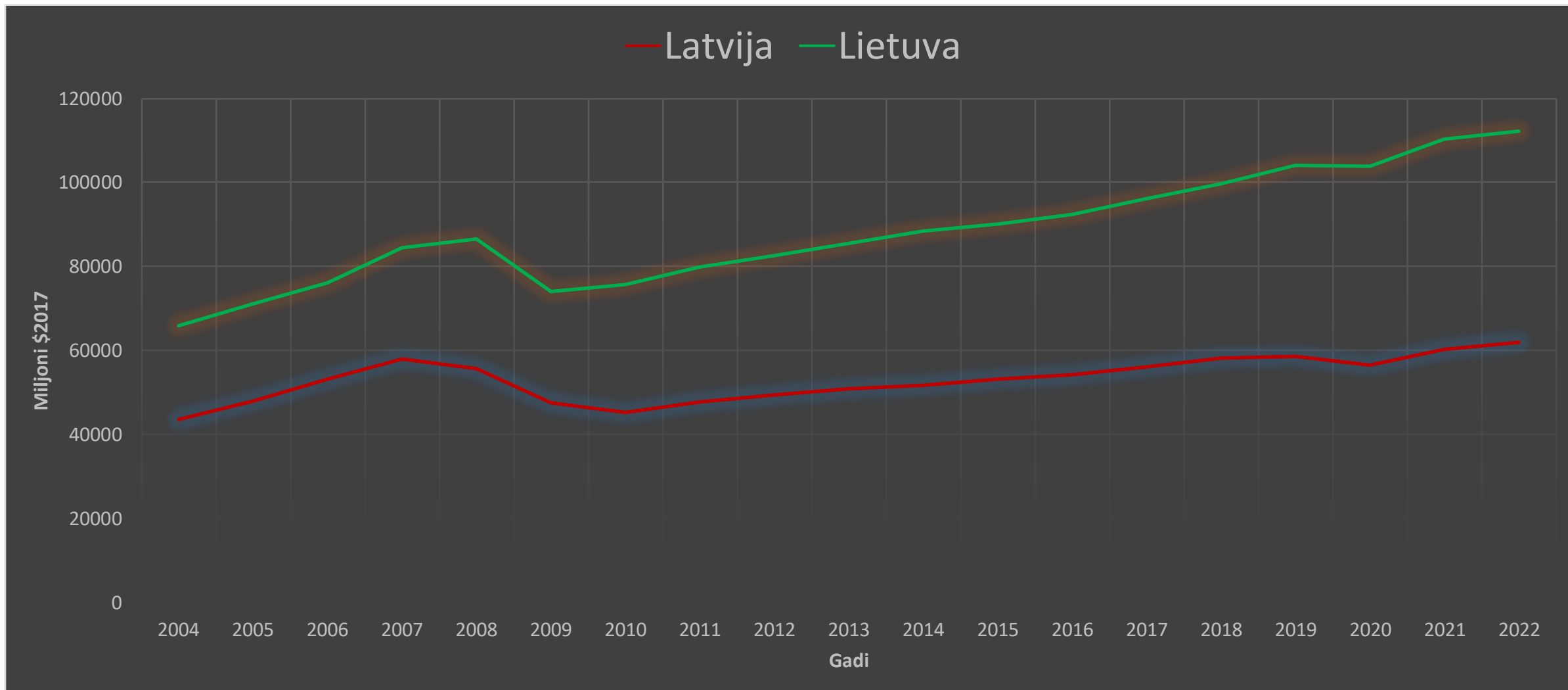
Dabiskais pieaugums NUTS3/plānošanas reģionos (%_o, 1920-2020)

Baltijas valstu IKP uz vienu iedzīvotāju 1920-2023 (2017.gada starptautiskajos dolāros)

Latvijas un Lietuvas IKP 2004 - 2022 (2017. gada starptautisko dolāru miljonos)

Kopsavilkums trīs teikumos

Kopš 20. gadsimta sākuma Latvijas mežu platība ir gandrīz dubultojusies, savukārt iedzīvotāju skaits pat samazinājies (Skandināvijas kaimiņvalstīs pieaudzis vairāk nekā 2,5 reizes).

Par spīti ģeopolitiskajai turbulencei IKP ir audzis visos laikos, taču pēdējos 15 gados tas pirmo reizi arvien vairāk iepaliek salīdzinājumā ar Igaunijas un Lietuvas rādītājiem.

Reģionos ārpus Pierīgas iedzīvotāju skaits būtiski ir samazinājies un arī nākotnes prognozes nav iepriecinošas

Kopsavilkums trīs teikumos

Kopš 20. gadsimta sākuma Latvijas mežu platība ir gandrīz dubultojusies, savukārt iedzīvotāju skaits pat samazinājies (Skandināvijas kaimiņvalstīs pieaudzis vairāk nekā 2,5 reizes).

Par spīti ģeopolitiskajai turbulencei IKP ir audzis visos laikos, taču pēdējos 15 gados tas pirmo reizi arvien vairāk iepaliek salīdzinājumā ar Igaunijas un Lietuvas rādītājiem.

Reģionos ārpus Pierīgas iedzīvotāju skaits būtiski ir samazinājies un arī nākotnes prognozes nav iepriecinošas

Iedzīvotāju paliek mazāk (un tie strauji noveco!), mežu vairāk, IKP stagnē. Kur meklēt risinājumu?

Vai valsts attīstības pamats var būt bioekonomika?

Vai valsts var labi attīstīties, par vienu no tautsaimniecības stūrakmeņiem izvēloties bioekonomiku?

Prece	Vērtība miljonos latu				Procenti no eksporta kopvērtības			
	1936	1937	1938	1939	1936	1937	1938	1939
Sviests	25,3	45,4	54,3	51,1	18,3	17,4	23,9	22,5
Skujkoka kokmateriāli	20,2	37,9	31,7	28,1	14,7	14,5	13,9	12,3
Lini	17,3	13,2	17,4	24,0	12,5	5,1	7,7	10,6
Cūkas	5,9	8,9	16,6	24,1	4,3	3,5	7,3	10,6
Finieri	12,9	22,3	20,3	20,9	9,4	8,6	8,9	9,2
Apalkoki	7,6	12,2	9,7	8,6	5,5	4,7	4,3	3,8
Linu diedziņi	3,4	6,8	5,5	5,8	2,5	2,6	2,4	2,6
Bekons	2,7	3,7	3,9	5,0	1,9	1,4	1,7	2,2
Papīrmalka	3,0	23,5	9,3	4,4	2,2	9,0	4,1	1,9
Govslopi	0,7	0,4	0	4,3	0,5	0,1	0,0	1,9

1935. – 1938. gada plāni:

Visiem līdzekļiem sekmēt privātmežsaimniecību neapklātās ar mežu platības kultivēšanu, gādājot, lai atjaunošanas paņēmieni būtu piemēroti vietējiem apstākļiem un tiktu pielietoti pēc noteiktiem pārbaudītiem principiem.

Uz privātajām zemēm mežu platības varētu palielināt par pusmiljonu ha

1935. – 1938. gada plāni un realitāte

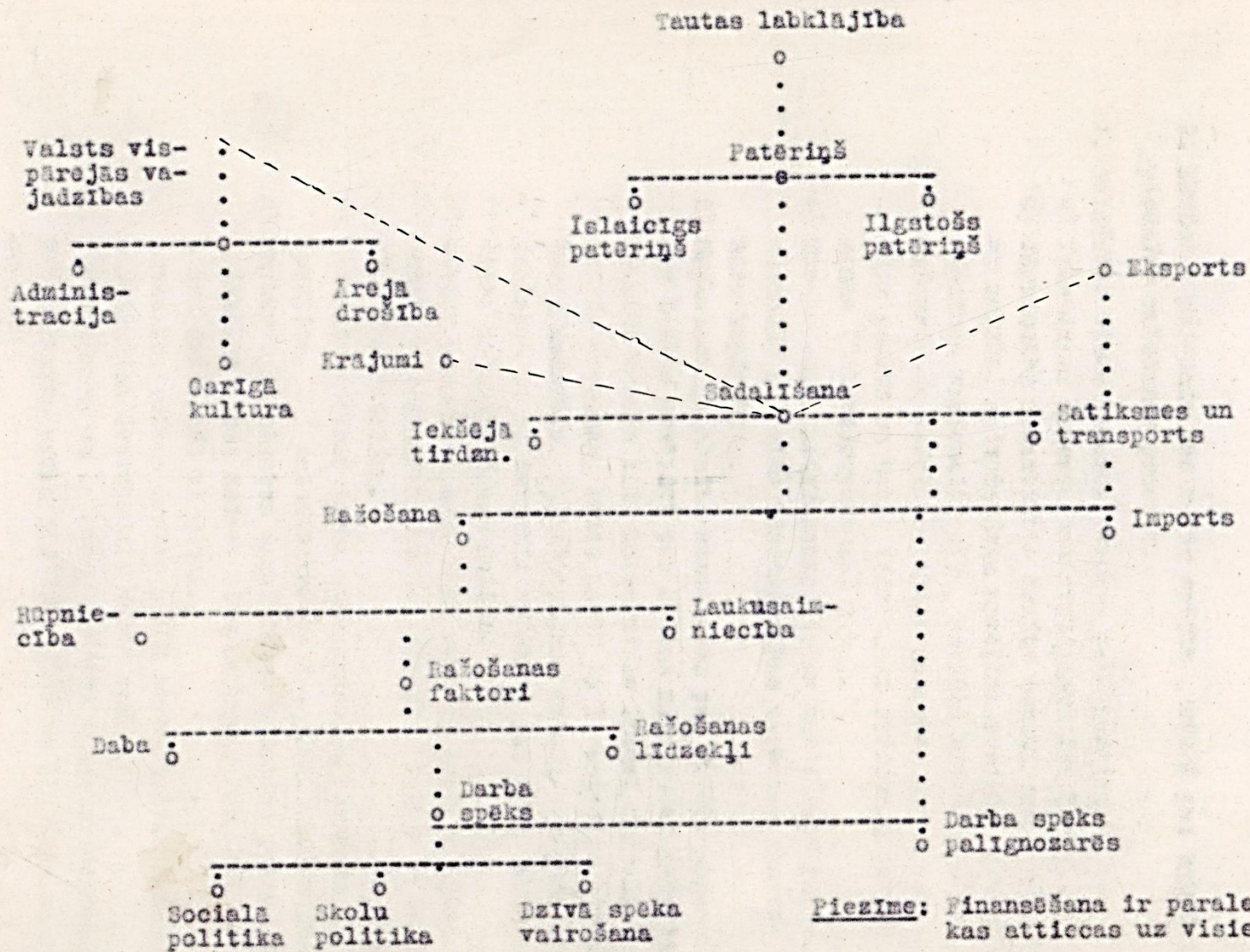
Visiem līdzekļiem sekmēt privātmežsaimniecību neapklātās ar mežu platības kultivēšanu, gādājot, lai atjaunošanas paņēmieni būtu piemēroti vietējiem apstākļiem un tiktu pielietoti pēc noteiktiem pārbaudītiem principiem.

Uz privātajām zemēm mežu platības varētu palielināt par pusmiljonu ha

Kopš 1935. gada mežu platības ir pieaugušas par 1,56 miljoniem ha

Domas skaidrība plānošanā (toreiz un tagad)

6 gadu tautsaimnieciskā plāna organizācijas shēmas projekts.

70

VIRSMĒRĶIS

TAUTAS
LABKLĀJĪBA

“SADALĪŠANA”

VALSTS FUNKCIJAS;
KRĀJUMI; EKSPORTA
ATBALSTS

TAUTSAIMNIECĪBA

RAŽOŠANA UN
PAKALPOJUMI

RESURSI

DABA, DARBASPĒKS, RAŽOŠANAS LĪDZEKĻI

DARBA SPĒKA JAUTĀJUMI:
SKOLU POLITIKA; SOCIĀLĀ POLITIKA; DZĪVĀ SPĒKA VAIROŠANA

NAP2027 IETVARS

Stipras ģimenes, veseli un aktīvi cilvēki

- Uz cilvēku centrēta veselības aprūpe
- Psiholoģiskā un emocionālā labklājība
- Stipras ģimenes paaudzēs
- Sociālā iekļaušana

Zināšanas un prasmes personības un valsts izaugsmei

- Zinātne sabiedrības attīstībai, tautsaimniecības izaugsmei un drošībai
- Kvalitatīva, pieejama, iekļaujoša izglītība

Uzņēmumu konkurētspēja un materiālā labklājība

- Produktivitāte, inovācija un eksports
- Darbs un ienākumi
- Kapitāls un uzņēmējdarbības vide

Kvalitatīva dzīves vide un teritoriju attīstība

- Daba un vide – «Zaļais kurss»
- Tehnoloģiskā vide un pakalpojumi
- Līdzsvarota reģionālā attīstība
- Mājokļi

Kultūra un sports aktīvai un pilnvērtīgai dzīvei

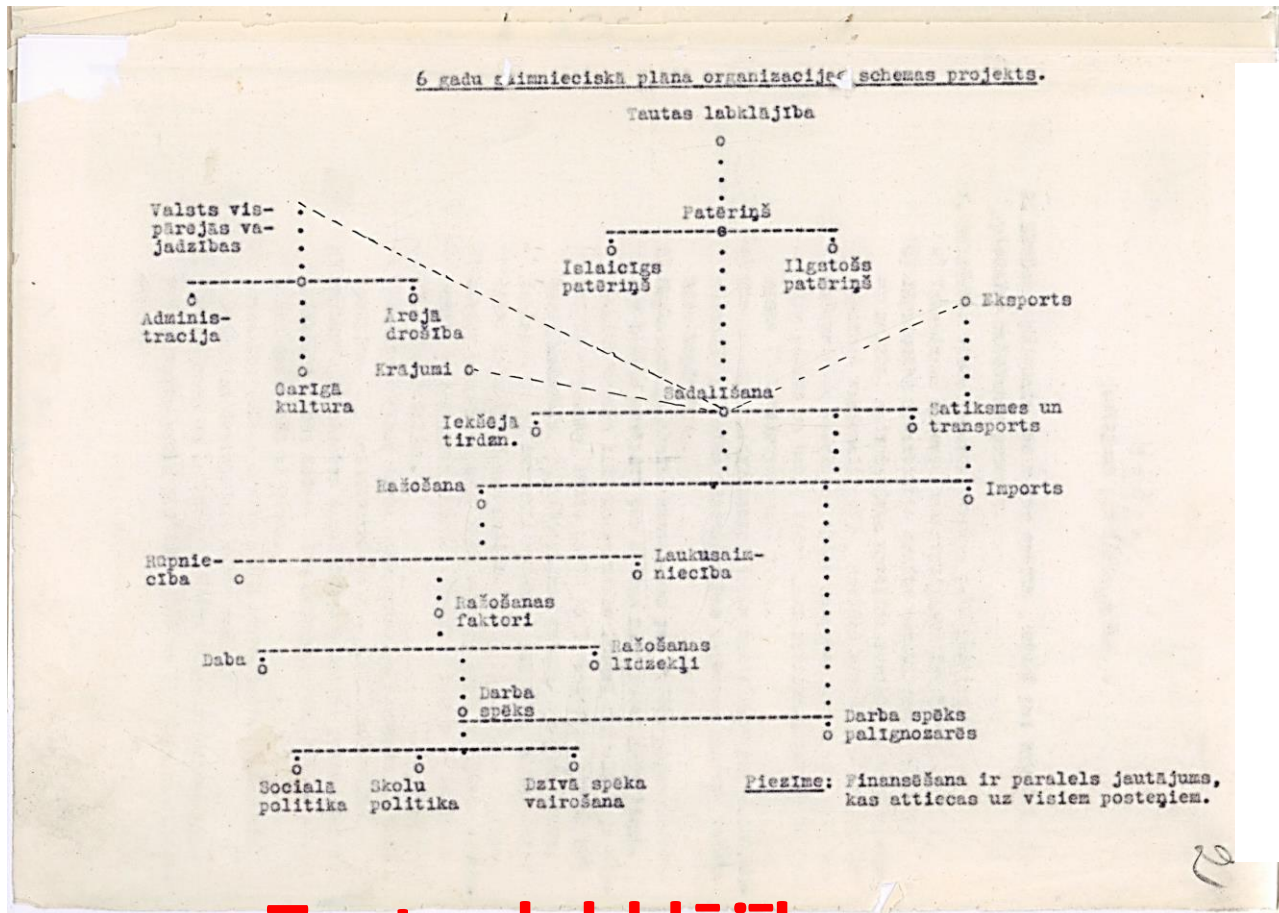
- Cilvēku līdzdalība kultūras un sporta aktivitātēs
- Kultūras un sporta devums ilgtspējīgai sabiedrībai

Vienota, droša un atvērta sabiedrība

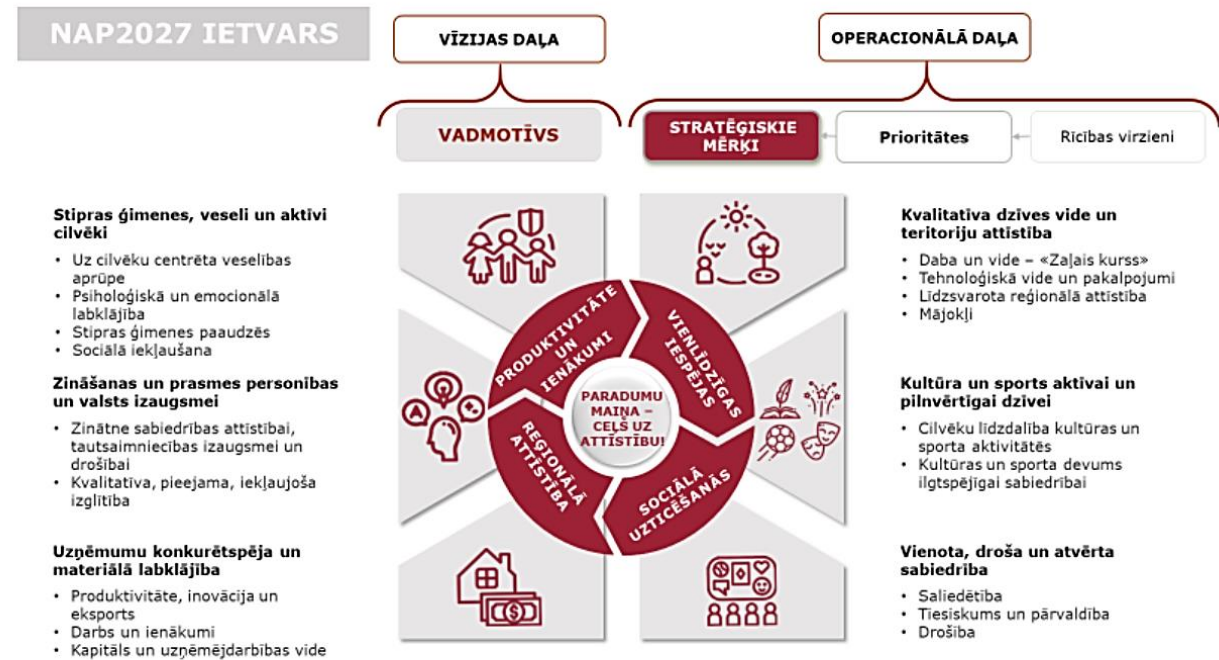
- Saliedētība
- Tiesiskums un pārvaldība
- Drošība

1938. gads un mūsdienas.

Izaicinājums – domas skaidrība mūsdienās

Tautas labklājība

Paradumu maiņa – ceļš uz attīstību

Pozitīvai atkāpei

kasiers. Šāds mazs kancelejas darbinieku skaits izskaidrojams ar to, ka Somijas valsts iestādēs nav ne mazākās jausmas noptisma, kas valda pīviss dibināts uz pe ticību, šē tic cilvēkam papīram (aktam ar dauc kā pie mums. Mežsaimn strādā stabilos apstākļos, binieki (mežziņi) visi veci

mežniecībās nekur neredzējām tos papīru plūdus, kādi novērojami mūsu valsts iestādēs. Darbvedību centrā veic pēc kartiņu sistēmas. Arī mežniecībuniecīgās kancelejās neredzējām nekā līdzīga mūsējām: dažas piezīmju grāmatiņas, vienkārša bilešu blanku grāmata, tabeles un... vairāk nekā. Viss tas liecina, ka Somijā mežu darbinieki visus savus spēkus pieliek ražīgam darbam, bet ne bezgalīgai savstarpējai kontrolei un tīru papīru aprakstišanai. Arī valsts kontrole mežsaimniecībā tieši neiejaucās. Viņa nenodarbojās arī ar sīku rēķinu pārbaudi. Valsts kontrolei tur pie-

1927.gada 1.septembris...

Somijas valsts iestādēs nav ne mazākās jausmas no tā birokrātisma, kas valda pie mums. Še viss dibināts uz personīgu uzticību, še tic cilvēkam, bet ne tikai papīram (aktam ar daudz parakstiem), kā pie mums. Viss tas liecina, ka Somijā mežu darbinieki visus savus spēkus pieliek ražīgam darbam, bet ne bezgalīgai savstarpējai kontrolei un tīru papīru aprakstīšanai. Arī valsts kontrole mežsaimniecībā tieši neiejaucās. Viņa nenodarbojās arī ar sīku rēķinu pārbaudi.

1927.gada 1.septembris...

un tīru papīru aprakstīšanai. Arī valsts kontrole mežsaimniecībā tieši neiejaucās. Viņa nenodarbojās arī ar sīku rēķinu pārbaudi. Valsts kontrolei tur pie-

ist, der Mannigfaltigkeit seiner klimatischen und Bodenverhältnisse und nicht zuletzt auch bei der Verschiedenartigkeit der s Land bewohnenden Volksstämme zeigen auch die Waldgebiete einen verschiedenartigen Zustand und Charakter.

In Kurland befinden sich die Staatsforsten meist in einem recht befriedigenden Zustande. Für die Mehrzahl der großen Forsten liegen aus russischer Zeit auf genauer Flächenaufnahme gegründete Abschätzungswerke vor, und das Streben der Bewohner Kurlands und insbesondere der kurländischen Forstleute, durch Besuch deutscher Hochschulen sich die Fortschritte in Wissenschaft und Technik zu eigen zu machen und danach ihre Forsten in einer den Anforderungen geordneter Landesforstwirtschaft entsprechenden Weise zu bewirtschaften, macht sich in den

gesehen von einzelnen hügeligen Teilen bei Telsche und Onikschty mit sandigen und steinigen Kuppen, auf denen die Kiefer vorherrscht, ist die Fichte hier der vorherrschende Baum. Das charakteristische Laubholz auf dem litauischen Lehmboden ist die Aspe. Auf weiten Flächen bestandbildend, entwickelt sie, häufig in Mischung mit der Fichte, Erle und Birke, ein enormes Wachstum. In den Brüchen tritt die Aspe gegen Birke und Erle zurück, um auf nassem Boden diesen Holzarten gänzlich das Feld zu räumen. Große geschlossene Staatswaldkomplexe fehlen im litauischen Gebiet ganz; die Staatswaldungen sind hier vielmehr außerordentlich parzelliert.

Die Privatforsten Kurlands und Litauens umfassen fast ebenso große Flächen wie die Staatswaldgebiete. Ihre Bewirtschaftung ist

marſch nach Rußland hinein, so eigenartig und traurig berührenden Waldbilder bösester Raubwirtschaft. Nach Aus-

Vienreizēji un skumīgi aizkustinoši mežu skati, kas raksturo briesmīgāko laupīšanas ekonomiku (par muižu mežu ciršanu Kurzemē)

Das Land Ober Ost, 1917

Der bei diesen Holzverkäufen zugrunde tspreis konnte dem Waldbesitzer nur die mahme verschaffen bei Abgabe großer durch entstanden auf weiten Flächen die en Forstmannes, insbesondere beim Vor- d hinein, so eigenartig und traurig ber bösester Raubwirtschaft. Nach Aus- Nutzholzer ist vielfach nur ein plenter-

Indivīda līmeņa recepte

A man with short brown hair, wearing a dark jacket and dark pants, sits in a wooden office chair at a dark wooden desk. The desk is cluttered with a computer monitor, a printer, a lamp with a white shade, and some papers. To the left of the desk is a window with a view of a snowy landscape. In the foreground, a wooden railing is visible, and a black briefcase sits on the floor. The room has a warm, rustic feel with patterned wallpaper and wooden floors.

Gatis Krūmiņš

Lēdurga

gatis.krumins@va.lv

WhatsApp 00371 29283192

FB Gatis Krumins

LinkedIn Gatis Krumins